

Katariina Kyrölä

VAMPYYREJA PURPPURATAIVAAN ALLA – matkalla New Orleansissa

Talvella 1994–1995, lukiolaisena vaihto-oppilaana Miamissa, Floridassa, satuin käymään katsomassa elokuvan *Veren vangit* (*Interview with the Vampire, USA, 1994*). Elokuvan tunnelmassa – trooppisessa dekadenssissa, kauniissa kalpeissa kasvoissa, kuoleman, ikuisen elämän ja (homo)erotiikan yhteenjuotoksessa oli jotakin, joka vetosi teinisieluni syvimpiin syövereihin. Kävin välittömästi hakemassa kirjastosta Anne Ricen samannimisen opuksen ja kiihkeässä tahdissa sen jälkeen kaikki muutkin kirjat, jotka Rice oli kirjoittanut. Olin myyty. Olin rakastunut. Olen yhä.

Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2004, saavuin ensi kertaa New Orleansiin, Anne Ricen vampyyri- ja noitakronikoiden keskeisimpään tapahtumapaikkaan. Kaupungissa pidettiin 30.5.–2.6. konferenssi ”Console-ing Passions: International Conference on Television, Audio, Video, New Media, and Feminism”, joka toki olisi ollut varsin houkutteleva jo pelkästään teemaltaan, mutta täydellisen vastustamaton sijainniltaan. Työryhmäesitelmäni hyväksyttiin, sain apurahan lentolippuihin, enkä malttanut odottaa. Paikan päälle päästyäni vietin nelipäiväisen konferenssin jälkeen kaksi viikkoa Kuunsirpin Kaupungissa (Crescent City), jonka vampyyriteemaan oivasti sopiva lempinimi on syntynyt itse asiassa New Orleansin sijainnista Mississippijoen kurvissa.

Odotukseni olivat tietenkin korkealla – on vaikea kuvata Anne Ricen kirjoja lukemattomalle, kuinka New Orleans kasvaa hänen kirjoissaan lähestulkoon henkilöksi, hengittäväksi ja vaarallisen vietteleväksi, joka imee vastustamattomasti puoleensa vampyyreita ja noitia. Valmistauduin matkaan lukemalla kaikki lemmikkini Ricen vampyyri- ja noitakronikoista uudestaan, vaikka olin ne vuosien varrella jo lukenut kahteen, kolmeenkin kertaan. Lisäksi aloin etsiskellä infoa paikoista, joissa Ricen kirjojen ja vampyyritunnelman ystävän olisi syytä vierailla.

¹ Dickinson 2004.

Kuoleman, ikuisen elämän ja (homo)erotiikan yhteenjuotosta elokuvassa *Interview with the Vampire* (1994). Kuva: SEA

Näytti kuitenkin siltä, että ajoitukseni ei ollut kovin onnistunut – olin myöhässä. Anne Rice, syntyperäinen neworleansilainen ja näkyvä paikallinen hahmo, oli hiljattain muuttanut pois. Hänen miehensä 40 vuoden ajalta, runoilija ja kuvataiteilija Stan Rice, oli kuollut aivokasvaimen vuonna 2002. Murtunut Anne oli nyt myymässä kuuluisaa taloaan New Orleansissa. Samoin monta vuotta jatkuneet säännölliset vampyyrijuhlat New Orleansissa sekä Vampire Lestat-faniklubi olivat lakanneet. Ostamassani kullannarvoisessa faniopaskirjassa *Haunted City. An Unauthorized Guide to the Magical, Magnificent New Orleans of Anne Rice*¹ väitettiin, että on yhä käytännöllisesti katsoen mahdotonta seisokella Rican entisen talon edessä tai läheisellä hautausmaalla kohtaamatta muita faneja. Minä kyllä vietin hautausmailla ja Rican talon edessä melko lailla aikaa, mutten kohdannut ketään paikallista tai turistia, joka olisi ollut samaan teemaan paneutunut, ainakaan samalla intensiteetillä. Useimpia kaupunki houkutti lähinnä villillä juhlinnalla, herkullisella cajun-ruualla, jazzilla ja värikkäällä menneisyydellään, tässä järjestyksessä. Olin toki kiinnostunut niistäkin, mutta tunsin silti hieman pettymystä. Nyt jälkepäin ajatellen olin kuitenkin onnekkaisesti ajoissa – on vaikea edes kuvitella, kuinka rajusti hurrikaani Katrina on muuttanut kaupunkia.

Vampyyrien luvattu kaupunki

New Orleansin luonto, historia ja nykypäivä sekoittavat kuolemaa, seksiä ja petomaista eleganssia toisiinsa yhtä erottamattomasti kuin Anne Rican vampyyri- ja noitakirjat. Mississippijoen rannalla sijaitseva, soiden ympäröimä alue sijaitsee merenpinnan alapuolella, kuten nykyisin on tunnettua. Ilma on niin kuuma ja kostea, että se on kuin elävää ainetta, joka venyy ja repeää läpi kävellessä, tarttuu

ihoon. Viidakko tuntuu vain odottavan sitä, että pääsisi niskan päälle: katujen päällysteet ovat halkeilleet valtavien puiden juurista ja jotain kasvaa kaikkialla. Ilmassa leijuu vahvoja tuoksuja: mätänevät roskat, jasmiini ja magnolia, pinttynyt vanha viina, mausteinen gumbo. Rice kuvaa kirjoissaan taivaan väriä usein purppuraiseksi, ja ajattelin aina hänen vain pitävän sanan dramaattisesta kalskahduksesta. Mutta toden totta: illan tullen taivas roikkui toisinaan kaupungin yllä hätkähdyttävän purppuraisena.

Kun New Orleans perustettiin vuonna 1718 ranskalaisten toimesta, sen ensimmäisistä asukkaista monet olivat prostituoituja, kerjäläisiä tai vankeja. Jotkut saivat valita muuton meren taa vankilan sijaan, jotkut tuotiin kahleissa. Ehkä juuri taustansa vuoksi siirtolaiset kestivät lähes epäinhimillisissä olosuhteissa hyönteisten, kuumuuden, tautien ja myrskyjen maassa. Katrinahan oli itse asiassa vain yksi lukuisista hurrikaaneista, jotka ovat kurittaneet kaupunkia kolmen vuosisadan varrella.² 1700-luvun loppupuoliskon New Orleans oli vastentahaton osa Espanjaa, kunnes se 1803 siirtyi jälleen vastentahtoisesti Yhdysvalloille.

Kun vampyyrit Lestat, Louis ja Claudia elivät siis 1800-luvun New Orleansissa *Veren vangeissa*, kaupunki laskettiin amerikkalaiseksi mutta lähes kaikki puhuivat etupäässä ranskaa. Nykypäivänkin new-orleansilaisista monet identifioituvat vahvasti kreoleiksi, mikä heille tarkoittaa New Orleansissa syntynyttä ranskalaisten tai espanjalaisten siirtolaisten jälkeläistä, ja tiputtelevat mielellään puheensa sekaan amerikkalaistuneita ranskan fraaseja. Lestat, Louisin ja Claudian maailma olisi ollut myös varsin vaarallinen ja arvaamaton ilman kuolemattomuuden ja yliluonnollisten voimien tuomia tiettyjä etuja. Toisaalta 1800-luvulla rikkaat kyllä ilmeisesti elivät värikästä ja yltäkyläistä elämää, upottaen kuolemanpelkoaan seurapiiritapahtumiin. Esimeriksi helmikuussa vietettävää, väriiloistostaan ja seksuaalisesta vapaamielisyydestään tunnettua Mardi Gras -karnevaalia alettiin oletettavasti viettää jo 1800-luvun alkupuolella ensin etupäässä mustien keskuudessa.

Innokas juhlinta ja kuoleman läheisyys ovat siis kulkeneet jo käsi kädessä New Orleansissa: *Veren vangeissakin* Louis päätty vampyyri Lestatın käsiin kesken itsetuhoisen juopottelun ja prostituoidun palveluista nauttimisen. Laitapuolen kulkijoista löytyi ja löytyisi yhä runsaasti vampyyrinravintoa. Nykyisinkin New Orleans on vaarallisen kaupungin maineessa: etenkin väkivaltarikollisuutta on paljon. Missään ei suositella yksinään liikkumista pimeään aikaan, joillakin alueilla ei saisi edes porukalla liikkua pimeällä. Itselleni tämä oli varsin tukalaa, olinhan suurimman osan turistiajastani kaupungissa yksin ja halusin tietenkin kiihkeästi harhailla ympäriinsä etenkin pimeään aikaan. En ole tottunut pelkäämään enkä elä rikosuutisten täyttämässä mediamaisemassa kuten paikalliset, mutta kiihkeät varoittelet tehosivat. Hillitsin haluni lähteä etsimään vampyyrin suudelmaa pimeiltä kujilta.

Hautausmaiden huumaa

Erityisesti hautausmaat, joille luonnollisesti hakeuduin, olivat vaa-

Louis päätyy vampyyri Lestatin käsiin kesken itsetuhoisen juopottelun ja prostituoidun palveluista nauttimisen.
Kuva: SEA

rallisten paikkojen maineessa. Tieto ainakin teoreettisesta uhasta paransi niillä muuten vallitsevaa turhankin leppoisaa tunnelmaa. New Orleansissa haudataan kuolleet maan päälle rakennettuihin hautakammioihin, joista jotkut muistuttavat upeita taloja, toiset enemmän uunirivejä. Lähekkäin rakennettujen hautojen välissä kuulemma piileskelee usein rosvoja, koska näkyvyys on huono ja ihmiset eksyvät helposti. Rican vampyyrit myös asuivat, toisinaan metsästävätkin näillä kauniilla, kolkoilla alueilla. Monet haudoista on tehty valkeasta marmorista tai kivistä, jotkut valuraudasta. Niitä koristavat korkeuksia tavoittelevat ristit, enkelipatsaat tai ornamentit, joidenkin hautojen edustalla näkee myös täysiverisiä voodoo-alttareita. Erään opastetun hautausmaakerroksen jälkeen meidät vietiinkin mustan voodoo-noidan juttusille, jonka vastaanotto oli kuin painajaisesta säilöttyine tai kuivattuine elimineen ja ötököineen, mutta jonka puheet olivat lähinnä dementoituneelta kuulostavaa sanasekoilua. Ilmapiiri hautausmailla on joka tapauksessa päiväsaikaankin sanoinkuvaamaton: aika tuntuu pysähtyneen, kukat tuoksuvat päätä huumaavasti, aurinko paahtaa liikkumattomassa ilmassa. Häikäisevä valo hohtaa valkoisista pinnoista, joihin on kaiverrettu vihjeitä perhetragedioista, kulkutaudeista ja katoavasta menestyksestä.

Maan päälle hautaamista alettiin turistioppaiden mukaan harjoittaa sen jälkeen, kun alkuaikojen siirtolaiset hautasivat kuolleitaan ensin maan poveen perinteiseen tyyliin. Koska maa on merenpinnan alapuolella, kosteampina aikoina arkut ja ruumiit alkoivat nousta pintaan. Omaiset eivät oikein ilahtuneet, kun heidän rakkaittensa jäännökset ajelhtivat sateessa pitkin mutaisia katuja. Maanpäälliset haudat nähtiin näin ollen käytännöllisempinä. Hautakammiot toimivat myös eräänlaisina luonnollisina krematorioina: koska ilmanala

³ Save Our Cemeteries Inc.

⁴ Anne Rice, *The Official Site*. Sivulla on myös mm. Ricen kiihkeitä ve-toimuksia New Orleansin tukemisen ja uudelleenra-kentamisen puolesta.

on varsin kuuma, ruumis hajoaa noin vuodessa tuhkakksi. Vuoden kuluttua hautaamisesta samaan urnaan voidaan laittaa uusi vainaja, kun vanhat jäännökset sysätään arkunpaikan takana olevasta kolosta maahan. Niinpä samaan rakennukseen on voitu haudata lukuisia ihmisiä useissa sukupolvissa. Jotkut rakennukset ovat valtavia su-kuhautoja – myös Mayfairien noitasuvun jäsenet on Ricen kirjoissa haudattu sellaiseen, ja fanit spekuloiivat, mikä rakennus on toiminut esikuvana (tai etsivät epätoivoisesti nimeä Mayfair). Jotkut haudat ovat mädäntyneet, revenneet tai revitty auki, ja avoimiin urniin voi kurkistaa, jos ei pelkää mitä voi nähdä. Vampyyreiden on epäilemättä ollut helppo löytää päiväleposija.

Voi vain kuvitella, mitä Katrina olisi voinut saada aikaan hautuu-mailla. Netissä spekulointiin haudattujen ruumiiden sekoittumisella tuoreisiin tulvaveden pyörteissä. Hurrikaanin aikana tunnetuimmat hautausmaat eivät kuitenkaan ole tuhoutuneet korjaamattomasti, ja maanpäällinen hautaustyyli on pitänyt vainajien jäänteet enimmäk-seen paikoillaan – vain muutamia arkkuja ja jäännöksiä on kadonnut tai löytynyt väärästä paikasta. Tuuli ja tulvavedet ovat silti murtaneet useita hautoja ja aitoja sekä heitelleet puita.³

Vampyyrikuningatar Anne

Anne Rice asui ennen vain muutaman korttelin päässä upealta Lafay-ette No. 1 hautausmaalta. Hänen entinen talonsa oli yhä myynnissä käydessäni paikalla, ja sitä koristivat On sale -kylttien lisäksi John Ker-ryn kannatuskyltit. Tämä kuvaa ehkä hiukan Ricen asennetta: hän on ollut pitkään hyvin näkyvä hahmo New Orleansissa ja suorapuheinen mielipiteistään. Paikalliset kertoivat, että hänellä oli tapana ostaa toi-sinaan paikallisesta *The Times-Picayune* -sanomalehdestä koko sivun ilmoitus, jossa hän kertoi näkemyksensä päivänpolttavista asioista ja kehotti fanejaan toimimaan. Nykyisin samanlaisena foorumina toimi-vat hänen viralliset nettisivunsa.⁴ Ricen entinen talo, jota kutsutaan nimellä *Rosegate*, on toiminut esikuvana hänen noitakronikoidensa Mayfairien suvun perintötalolle. Talon sanotaan ”kutsuneen” Ricea ostamaan itsensä, ja sillä on keskeinen rooli noitakronikoissa. Kirjoissa *The Witching Hour* (1990), *Lasher* (1993) ja *Taltos* (1994) kerrotaan huimaa tarinaa keskiajalta nykypäivään inestien, mielisairauden, murhien ja itsemurhien rasittamasta rikkaasta suvusta, jossa yliluonnolliset voimat periytyvät etupäässä perheen naisten, toisinaan myös miesten kautta. Voimien kylkiäisenä noitia seuraa salaperäinen henki, joka väittää tekevänsä heidän tahtonsa mukaan ja hivuttautuu heidän rakastajak-seen, mutta lopulta ajaa useimmat heistä tuhoon. Harmaanvioletiksi maalatussa *Rosegatessa* on avaimen muotoinen oviaukko, jolla on synkkä merkitys noitakronikoissa. Valtavien tammien oksat kurottuvat kohti taloa, ja tammien alla voi kuvitella näkevänsä vilauksen tummaa mieshahmoa, Ricen kirjoissa kuvattua periytyvää henkiolentoa.

Ricen omat elämänvaiheet ovat vaikuttaneet mitä ilmeisimmin hänen kirjojensa syntyyn. Anne Rice syntyi vuonna 1941 New Or-leansissa nimellä Howard Allen O'Brien, mutta muutti lapsena itse nimensä Anneksi. Hän tapasi jo high schoolissa tulevan aviomiehensä Stanin, jonka väitetään toimineen esikuvana pirullisen viettelevälle

vampyyri Lestatille. Ricen tytär Michele, joka menehtyi leukemiaan 5-vuotiaana 1970-luvun alussa, on toiminut puolestaan esikuvana Claudialle, josta Louis ja Lestat tekevät vampyyrin 5-vuotiaana (elokuvassa hän tosin oli vanhempi). Michelen syntymäpäivä on sama kuin Claudian ”syntymäpäivä” kuolemattomuuteen. Ricen sanotaan kirjoittaneen kirjan *Veren vangit* (*Interview with the Vampire*, alk. 1976) muutamassa viikossa, murheen murtamana tyttärensä kuolemasta, oltuaan jo pahasti tiellä alkoholisoitumiseen miehensä kanssa. Kirja saavutti tunnetusti valtavan suosion kuten myös sen lukuisat jatko-osat, joista tunnetuimmat (ja mielestäni parhaat) ovat *Vampyyri Lestat* (*The Vampire Lestat*, alk. 1985) ja *Kadotettujen kuningatar* (*The Queen of the Damned*, alk. 1988). Nämä kolme ovat valitettavasti Ricen ainoat suomennetut teokset. 1990-luvulla New Orleansissa järjestettiin Halloweenin aikaan kuuluisia Vampyyri Lestat -juhlia, joihin Anne Ricekin tapasi osallistua saapuen paikalle ruumisautolla, arkussa – todellisena vampyyrikuningattarena.

Olisin kuollakseni halunnut osallistua moisiin juhliin, mutta paremman puutteessa kävin myöhäisiltaan sijoitetulla, opastetulla kaupungin vampyyrikerroksella. Kierros oli varsin tunnelmallinen, opas jutusteli flirttailun ja pelottelun sekaiseen sävyyn kaupungin historian synkistä puolista pukeutuneena asiaankuuluvasti mustaan samettitakkiin ja valkoiseen pitsiröyhelöpaitaan. Vampyyritiedot oli kuitenkin ammennettu Rice-filmatisoinneista, ei itse kirjoista, mikä heti otti vannoutuneen fanin korvaan ilkeästi.

Aitoo vampyyritunnelmaa yritinkin sitten etsiä nojatuolissa ”on location”, eli lukemalla Anne Ricen tuoretta kirjaa *Blood Canticle* (2003) huoneessani hämyisässä valossa, ikkuna kutsuvasti raollaan, siemailen samalla vampyyriteemakaupasta ostettua Vampire-punaviiniä.⁵ Onneksi viini oli kelvollista, sillä kirja ei pettymyksekseni onnistunut viihdyttämään minua. Siinä nivottiin yhteen vampyyri- ja noitakronikat tökeröllä tavalla: kaikki minun ja varmasti monen muunkin lempihenkilöt olivat mukana, mutta omituisessa sekasotkussa. Anne Ricen ote on muutenkin livennyt myöhemmässä tuotannossa: vedenjakajana näyttää toimineen 1990-luvun puoliväli. Kuvaileva aistillisuus muuttui rutiininomaiseksi, ja tuntuu, että superluetun kirjailijan tekstiä ei enää ole editoitu lainkaan. *Blackwood Farm* (2002) on virkistävä, kiehtova poikkeus tässä suossa, vaikka tosifanit (kuten allekirjoittanut) saavat ehkä jonkinlaiset sävärit myös Ricen epäonnistuneemmista tuotoksista. Hiljattain Rice on alkanut kirjoittaa kristillistä fiktiota, mistä näkyy pitkävetisiä ennakkoaavistuksia jo joissain aiemmissa kirjoissa. Aihepiirin vaihdos saattaa toisaalta tehdä hyvääkin.

Veren viehäty

Mikä vampyyreissa ja noidissa sitten vetää puoleensa? Omalla kohdallani on heti sanottava, että en suinkaan pidä kaikesta vampyyrifiktiosta, vaan esimerkiksi Dracula-kirjaa pidin tylsänä, enkä pahemmin välitä sellaisista kauhuelokuvista, joissa vampyyrit esitetään yksiselitteisesti tappokoneina ja örkkeinä. Ricen kirjojen yksi selkeä viehätystekijä onkin se, että tarinaa kerrotaan vampyyrien itsensä näkökulmasta ja

⁵ Viini oli toki romanialaista, ja joinkin sitä jälleen viime kesänä Romaniassa noin neljä kertaa halvemmalla.

heistä rakentuu ristiriitaisia, omaan epäinhimillisyyteensä ja verenjanoonsa eri tavoin suhtautuvia persoonia.

Lukijan mieltä kutkuttava kysymys tietenkin on, millaista olisi elää ikuisesti. Joillekin Rican vampyyreille kuolemattomuus tuo huumaa-vaa piittaamattomuutta: millaista elämä olisikaan, jollei tarvitsisi pelätä mitään tai ketään, jos huomina aina tulee? Toisille se ei ole helppoa. Kuolemattomuus tarkoittaa myös muuttumattomuutta, yksinäisyyttä, hulluutta ja itsetuhoisuutta. Viisivuotiaan ruumiiseen jäänyt vampyyri Claudia on tuntunut itselleni erityisen läheiseltä hahmolta – hän ei koskaan voi kasvaa ruumiiltaan naiseksi, joksi vuosikymmenten elämäkokemuksen myötä itsensä tuntee. Niinpä keskeytetyn lapsuuden ja aikuisen naiseuden väliseen limboon jäänyt julmanherttainen tappaja ajautuu epätoivoisiin ratkaisuihin. Eettiset ongelmat ovat myös ilmeiset. Jos voisin elää ikuisesti ja verenjano olisi minulle niin syömiseen kuin seksuaalisuuteenkin vertautuva pakottava tarve, tappaisinko muita elääkseni itse? Vampyyri Lestat esimerkiksi ”ratkaisee” ongelman myöhemmällä iällään juomalla ainoastaan murhaajien ja muiden pahantekijöiden verta. Hänen ja muiden tarpeeksi vanhojen ja voimakkaiden vampyyrien ei silti tarvitsisi Rican kirjoissa enää juoda verta pysyäkseen elossa, mutta he juovat kuitenkin.

Erityisen kiehtova tekijä itselleni on se, että Ricella verenjuontiin kiinnittyvä eroottisuus irrotetaan ainakin osittain heteroseksuaalisuuden, sukupuolen ja iän normeista. Se myös irtoaa seksuaalisuuden genitaalikeskeisestä ymmärryksestä: verenjuonnin tapahtumassa ruumiin koko sisäpuolesta, verenkierrosta, tulee sekä vampyyrille että uhrille eroottista pintaa ja virtaa. Ulkomaailma katoaa ja vain veressä siirtyvä eletyn elämän maku jää jäljelle. Vampyyreilla ei ole kiinnostusta perinteiseen seksuaaliseen toimintaan muussa kuin ehkä houkutusmielessä. Kenen tahansa veri on sitä vastoin vampyyrille yhtä nautinnollista – tappo voi olla yhtä ravisteleva, oli uhrina sitten kaunis viaton tyttölapsi tai vanha juoppo murhamies. Vampyyri voi halutessaan myös synnyttää uutta ”elämää” sukupuolen rajoittamatta, tehdä valitsemastaan ihmisestä vampyyrin kumppanikseen, palvelijakseen, lapsekseen tai pelkästään huvikseen.

Ricen kirjoissa homoeroottisuus on pikemminkin sääntö kuin poikkeus – etenkin miesten välinen rakkaus näyttäytyy luontevana. Päähenkilöt, vampyyrikronikoissa lähinnä miehet, noitakronikoissa naiset, on yleensä kuvattu androgyyneiksi tai lähes liioitellun feminiinisiksi hahmoiksi. Rice itse on pohtinut vuonna 2000 *Wicked*-lehdessä, että vampyyrit toimivat kahtalaisena vertauskuvana ulkopuolisuudelle: yhteiskunnassa ulkopuolisuuden tunteita kokeneiden, kuten homoseksuaalisten ihmisten, on helppo samaistua vampyyriin, mutta samalla me kaikki tunnemme ehkä osan itsestämme vieraaksi itsellemme, koemme kiellettyjä haluja.⁶ Epäilemättä Rican ajatuksissa on ainakin osittain perää. Vampyyrit ovat tietenkin aina ylimaallisen kauniita, ikuisesti hoikkia, vastustamattoman karismaattisia ja tyylikkäitä petoja, mikä juuri tuottaa vaaran ja viettelyksen kutkuttavan yhdistelmän. Kirjoja lukiessa on vaikea edes pelkästään samaistumisen kautta, sillä siihen sekoittuu väistämättä halu: samalla voi salaa toivoa vampyyrin terävää suudelmaa kaulalleen ja hekumoida, miltä elämän virta maistuisi omassa suussa.

Kirjat ovat erittäin aistillisia, väliin jopa jonkinlaista kauhupornoa.⁷ Verenjuonti vertautuu äärimmäiseen seksuaaliseen ekstaasiin, eikä vain vampyyrille, vaan myös kuolevan uhrin näkökulmasta. Veressä virtaavat tunteet, kielletyt nautinnot, salaisimmat salaisuudet. Verenjuonti ja verestä tyhjentyminen huimaavat, saavat voihkimaan ja huokaamaan. Kirjojen lukeminen voi olla turvallinen tapa fantasioida äärikokemuksesta suhteessa toiseen: tyhjentyemisestä toiseen täysin tai toisen täydellisestä haltuunotosta. Rican teoksissa aistillisuus ei edes rajoitu henkilöihämoihin, vaan kuten edellä kuvattu, etenkin New Orleansin kuvaukset tuntuvat herättävän ruumiin aistimaan tarkemmin kaikilla aisteilla, oudoilla tavoilla.

Jollekin lukijoille vampyyrikirjallisuus ei kuitenkaan merkitse vain nautittavaa fantasiaa vaan todellista totta. Tietyissä alakulttuuripiireissä identifioidutaan vampyyreiksi, ja etenkin internetissä elää vilkkaita vampyyriyhteisöjä. "Oikeat" vampyyrit jaetaan (ainakin) kolmeen alaluokkaan: verivampyyreihin, jotka kokevat tarvetta juoda verta; psyykkisiin vampyyreihin, jotka kokevat tarvetta imeä veren sijaan psyykkistä energiaa muista, sekä niin sanottuihin elämäntapavampyyreihin, jotka eivät tunne pakottavaa tarvetta imeä mitään mutta jotka silti identifioituvat vampyyreiksi ja pyrkivät näyttämään vampyyreilta. Oikeita vampyyreita ei tule kuulemma sekoittaa verifetisisteihin, jotka pitävät veren vuodattamista ja juomista seksuaalisesti kiihottavana sekä tekevät sitä yleensä osana muuta sadomasokistista toimintaa. Internetin perusteella useimmat vampyyrit, juovat he verta tai energiaa mistä syystä hyvänsä, vaikuttavat melko vaarattomilta. He harrastavat vampirismia vain vapaaehtoisten "luovuttajien" kanssa, varovat tarkkaan tauteja eivätkä kuvittele olevansa yliluonnollisia – vaikka väittävät kyllä olevansa huomattavan aistiherkkiä, nuorekkaita sekä yövirkkuja. Selvästikin vampyyrit ovat ammentaneet identiteettinsä suurimmaksi osaksi vampyyrifiktiosta ja gootikkulttuurista – alakulttuuri nousi New Yorkin gootti- ja s/m-ympyröistä 1980-luvulla.⁸

⁷ Rice on kirjoittanut myös sadomasokistisesti sävytynyttä eroottista kirjallisuutta peitenimillä A.N. Roquelaure ja Anne Rampling.

⁸ Katso esim. Baddeley 2005, 313–322; Vampires Among Us; Dark Dreams: Real Vampires.

Vampyyrit ovat Rican teoksissa erittäin aistillisia, vastustamattoman karismaattisia ja tyylkkäitä petoja. Kuva: SEA

⁹ Vampyyreja tai vampyryyppisiä hahmojahan on ollut jo vuosituhansia länsimaisten ja ei-länsimaisten kulttuurien myyteissä ja taruissa. Ne ovat saattaneet syödä veren sijaan mm. elämänvoimaa, siemennestettä tai ruumiin rasvaa, eivätkä ne aina ole liittyneet seksuaalisuuteen vaan myös yhteiskunnalliseen vallankäyttöön ja kolonialismiin. Ks. esim. Ashley 1998, 183–203; Weismantel 2005.

¹⁰ Ks. esim. Baddeley 2005, 43–45.

¹¹ Baddeley 2005, 312; Ashley 1998, 30–31.

¹² Ranskalaiskorttelit ja puutarha-alue ovat merenpinnan yläpuolella eivätkä kärsineet yhtä pahasti kuin monet muut alueet.

Fiktiivisten (ja ”oikeiden”) vampyyrien viehätystä on selitetty länsimaaisessa viime vuosisatojen historiassa ennen kaikkea seksuaalisuuden ja vallankäytön kautta.⁹ 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun vampyyri-innostuksen on nähty yhdistyvän seksuaalisuuden tukahduttamiseen viktoriaanisessa kulttuurissa. Seksi ja etenkin ”poikkeava” halu esitettiin syntisenä, potentiaalisesti tuhoavana voimana.¹⁰ Veren välityksellä tarttuva outo sairaus on helppo myös linkittää 1800-luvun loppupuolen vampyyribuumiin aikoihin kammoksettuihin syfilikseen sekä 1980-luvulta lähtien pelättyyn aidsiin. Etenkin homoeroottisen vampyyrifiktioisuuden suosio viime vuosikymmenillä voikin osaltaan juontua aidsin pelosta.¹¹ Vampyyrifantasiassa on mahdollista sekä lietsoa että lievittää pelkoa: kuvitella, että veressä elävä sairaus tuo kuoleman sijaan kuolemattomuuden vaikka pakottaa tappamaan muita. Aidsin myötä vampirismi ja verileikit ovat s/m-kuvioissakin saaneet entistä kielletymmän leiman – mikä varmasti selittää samalla niiden suosiota.

Valkoinen vampirismi

Vallankäyttö ja kuoleman läheisyys ovat viime aikoina olleet tunnetusti erityisen akuutti teema New Orleansissa. Kaupungin rennon turistimagon alta nousi Katrinan myötä esiin syvälle juurtunut, ihonväriin perustuva eriarvoisuus, joka on tullut toki aiemminkin selväksi niille turisteille, jotka eksyvät rikkaiden turistialueiden, kuten ranskalaiskorttelien (The French Quarter) ja puutarha-alueen (Garden District), ulkopuolelle. Katrinan aikaisista lehtikuvista näkee, kuinka lähes kaikki Superdome-areenalle hätäsuojaan tulleista tuhansista ihmisistä olivat mustia. He eivät päässeet lähtemään kaupungista, koska heillä ei ollut rahaa, kulkuneuvoa ja/tai voimia. Heidän asuinalueensa oli myös rakennettu matalimmalle maalle, joten ne tuhoutuivat täydellisimmin.¹² Heidän tulevaisuudennäkymänsä eivät liene kovin toivottavia. Miten näin on saattanut käydä?

Sytä Katrinan aiheuttamaan tuhoon on esitetty lukuisia, ja kyseessä on epäilemättä monitahoinen vyyhti, johon liittyvät muun muassa omaisuuden arvostus ja suojelu ohi ihmishenkien, huono valmistautuminen ja työnjako katastrofin sattuessa, varojen siirto patojen korjaamisesta Irakin sotaan, soiden kuivattamisen myötä hävinnyt luonnon suoja ja monia muita. Keskeinen syy siihen, miksi tuho kohdistui asukkaisiin niin epätasaisesti, on nähdäkseni kuitenkin haluttomuus käsitellä avoimesti rotusorron historiaa ja nykypäivää.

Orjuuden jäljet ovat sitkeät ja näkyvät sekä vaurautena että köyhyytenä. 1800-luvulla New Orleans rikastui vauhdikkaasti enimmäkseen puuvilla- ja sokeriplantaasien orjatyövoiman ansiosta, kuten Etelässä ylipäätään. Epäilemättä tässä rikkaudessa on myös nykypäivän hyvinvoinnin perusta. Plantaaseilla Mayfairien noitasukukin on Rican kirjoissa aloittanut massiivisen omaisuutensa keräämisen. Museoissa sekä opastetuilla turistikierroksilla korostettiin kuitenkin usein, että Yhdysvaltain sisällissotaa edeltävästä New Orleansin väestöstä suuri osa oli vapaita mustia, osin ehkäpä alueen ranskalaisen taustan takia. Heistä monet olivat käsityöläisiä, vielä useammat palvelijoita, mutta

jotkut jopa omistivat itse orjia. Tässä mielessä tilanne poikkesi paljon muista Etelän osavaltioista. Ricekin viittaa tähän väestöryhmään monesti, lähinnä tosin Mayfairien luotettuina palvelijoina ja salaisina rakastajina. Hän kuvaa hekumoiden esimerkiksi "quadron ball"-tanssiaisia, joissa valkoiset miehet ja kuvankauniit mulattineidot tapasivat toisiaan. Mayfairien noitasuvussa on tosin myös "värillinen" haara, jossa noitavoimat kulkevat naisjäsenissä yhtä vahvoina kuin valkoisessa pääsuvussa.¹³ Vapaus on ilmeisesti ollut melko suhteellista, ja tuloerojen jakautuminen pitkälti ihonvärin mukaan on arkipäivää New Orleansissa nyt, kuten se oli kaksi vuosisataa sitten. Afrikkalaisamerikkalaisten historiallisen aseman erityisyys New Orleansissa ei estänyt tai lieventänyt sitä, että he joutuivat pahimmin hurrikaani Katrinnan riepoteltaviksi.

Jännitteinen, hyssyttelevä suhtautuminen rotusorron historiaan näkyi turistille ehkä parhaiten plantaaseilla. Nuo loistokkaimmat ja siten myös synkeimmät orjuuden monumentit kiehtoivat minua, mutta samalla epäröin kannattaa niille suuntautuvaa turismia. Pitkän pohdinnan päätteeksi lähdin kuitenkin opastetulle reissulle vakuuttaen itselleni, että tarkkailisin kriittisesti, miten plantaaseilla nykyisin käsitellään historiaa. Ensimmäinen plantaasi, jolla vierailin, oli nimeltään Laura ja ulkonäöltään melko vaatimaton mutta historialtaan kiinnostava. Sitä olivat hallinneet naiset monessa sukupolvessa, ja opas kertoi kiehtovia satuja ja myyttejä, joita omistajaväki oli ilmeisesti väittänyt omikseen mutta jotka oli todettu myöhemmin afrikkalaisperäisiksi.

Toisella samaan kierrokseen kuuluvalla plantaasilla oli edessä kuitenkin varsinainen järkytys. Kyseessä oli alueen tunnetuin tyylilajin edustaja nimeltä Oak Alley. Paikka on visuaalisesti huikea, juuri sen näköinen, kuin olin kuvitellut plantaasien olevan – ja kuinka ollakaan, se on näkynyt monissa elokuvissa, muun muassa *Veren vangeissa*. Anne Rice on myös käyttänyt taloa täsmällisenä mallina kirjoissaan esiintyvän, yliluonnollisia ilmiöitä tutkivan salaisen Talamasca-järjestön päämajalle. Valtavat tammets runustavat Mississippijoelta sinne johtavaa tietä, ja kartanoa reunustaa kreikkalaisilla pylväillä kannateltu veranta kahdessa kerroksessa. Opastetulla kierroksella etelävaltiolaiskaunottareksi pukeutunut nuori nainen kertoili leppoisia tarinoita Etelän kukoistuskaudelta, seurapiirikutsuista ja omistajasuvun käännteistä. Disney-henkeä noudatelleen kierroksen lopuksi opas mainitsi, että ne joita kiinnostavat orjien vaiheet, voivat kääntyä pihamaalla sijaitsevan opastaulun puoleen. "Kiitos ja hurmaavaa iltapäivää!" En voinut uskoa korviani. Opastaulu ulkona käsitti lähinnä listan plantaasin aiemmista orjaomistuksista. Ei ihme, että plantaasien sankoissa turistilaumoissa ei juuri näkynyt muuta kuin valkoista ihoa.

Toden totta myös Oak Alleyn Internet-sivuilla puhutaan orjuudesta erikoiseen sävyyn. Orjuus tuomitaan kyllä tyystin, mutta samalla vakuutetaan, että jotkut omistajat silti kohtelivat orjiaan "ylpeydellä ja kiintymyksellä" ja että "jatkuvan kanssakäymisen ehtona oli tietty molemminpuolinen kunnioitus ja riippuvuus, jota on vaikea kuvitella nykyisen itsenäisyyden ja itsemääräysvallan aikana".¹⁴ Onko se samaa molemminpuolista kunnioitusta ja riippuvuutta, joka nykypäivänä

¹³ Esimeriksi noita- ja vampyyrikronikoita yhdistävä teos Merrick (2000) kertoo erään erityisen voimakkaan mulattinoitanaisen, Merrick Mayfairin, tarinan.

¹⁴ Slavery at Oak Alley Plantation.

¹⁵ Ks. esim. Reime 2005.

¹⁶ Weismantel 2005, 53–62.

kelpuuttaa kyllä mustat neworleanslaiset matalapalkkaisiin töihin matalalle rakennettuihin taloihin, tarjoilemaan, lakaisemaan ja pe- taamaan hotelleissa, ajamaan taksia ja bussia, mutta antaa ne taksit ja bussit ennemmin tulvaveden kouriin kuin pakovälineiksi hurrikaanin alta?¹⁵ Onko se samaa ylpeyttä ja kiintymystä, joka hidasti hätäavun saapumista katastrofialueelle, jolta varakkaat ja suurin osa valkoisista asukkaista oli jo evakuoitu?

Koko New Orleans ja sen ympäristö tuntuu rakentuneen tietynlaisen vampirismin varaan jo vuosisatojen ajan. Villi luonto uhkaa imeä elä- män ja voimat ihmisasukkaistaan. Valkoiset uudisasukkaat valjastavat luonnon käyttöönsä imemällä voimia ja vaurautta mustien orjien ja palvelijoiden työstä pelloilla. Alueen rikastuessa ympäröivistä soista imetään kosteutta pois, jotta saataisiin lisää rakennusmaata teollisuus- dille ja halvoille asuinalueille. Rikkaat valkoiset rikastuvat entisestään, kun ei-valkoiset tekevät minimipalkalla likaisen työn entisten soiden päällä. Ei ole sattumaa, että Anne Rickenkin vampyyrit ovat, ei vain valkoisia vaan kalmankalpeita.

Tilanne rinnastuu tietyllä tapaa Mary Weismantelin kuvaukseen Etelä-Amerikan Andeilla elävien intiaanien myyttisestä hahmosta, pishtaco-vampyyrista. Pishtaco on valkoisista valkoisin, ja se imee rasvaa intiaanien ruumiista alueella, jolla ruumiin rasvaa arvoste- taan elinvoiman merkinä. Pishtacot myyvät erityisen voimakkaana pidetyn intiaanien ruumiinrasvan länsimaisten ylellisyystuotteiden raaka-aineksi, käyvät kauppaa sillä. Pishtaco-tarinoissa kliimaksi ei Weismantelin mukaan olekaan uhrin lähestyvä kuolema, vaan se hetki, jolloin elävä ja inhimillinen muuttuu kylmäksi kulutustuotteeksi.¹⁶ Val- koista rahaa ja omaisuutta arvostettiin New Orleansissakin ilmeisesti ei-valkoisia ihmishenkiä enemmän tuhon hetkellä.

Vampirismin ringissä neworleansilaisittain ainoa kuolematon on lopulta luonto, jonka petomaiset voimat ovat kauhistuttavat mutta hy- vän ja pahan tuolla puolen. Se on kuin pitkään nukkunut vampyyriäiti kirjassa *Kadotettujen kuningatar*: sen ympärillä on vellonut, se on pitkään antanut tehdä itselleen mitä vain, mutta kun se herää ja iskee, kaikki muu on sen rinnalla pientä ja katoavaista. Kaksi vuotta sitten ihmiset elivät kuin viimeistä päivää, osin varmasti siksi että vaara oli hyvin tiedossa: plantaasikierroksella bussikuskimme kertoi Mississippin rantaa ajeltaessa, että nuo padot oikealla puolellanne ovat tunnetusti liian heikot kestäämään isompaa hurrikaania. Ei voi muuta kuin toivoa, ettei sellaista tule, vaikka ennemmin tai myöhemmin varmaan tulee.

Millainen New Orleans mahtaa olla muutaman vuoden kuluttua? Jotkut sanovat, että koko kaupunkia ei pitäisi rakentaa uudelleen moi- selle haavoittuvaiselle maaperälle. Toiset sanovat, että New Orleans palaa niille sijoilleen vielä entistä ehompana. Vaan ovatko evakkoon lähteneet, varakkaammat valkoiset jo kotiutuneet toisaalle? Tapahtuu- ko kaupungissa toisenlainen työnjako, jos tai kun turistivirrat elpyvät ja paikalle jääneet ottavat niiden tuomat varat vastaan etelävaltiollaisella vieraanvaraisuudella? Onko kaupungin romanttinen jännitys kadon- nut, kun romantiikasta on vaikea enää puhua ja jännitys on muuttunut akuutiksi tragediaksi? Voiko puunjuurten halkomilla kaduilla yhä kuvitella taakseen vampyyrin pehmeät askeleet taivaan muuttuessa purppuraiseksi? Haluaisin päästä vielä takaisin ja tunnustella itse.

Kirjallisuus:

Anne Rice, The Official Site. www.annerice.com. Linkki tarkistettu 10.4.2006.

Ashley, Leonard R. N. (1998), *The Complete Book of Vampires*. New York: Barricade Books.

Baddeley, Gavin (2005), *Goth Chic. Johdatus pimeän puolen estetiikkaan*. Helsinki: Like. (Alk. 2002)

Dark Dreams: Real Vampires. <http://www.angelfire.com/zine/darkdreams/realvampires.html>. Linkki tarkistettu 10.4.2006.

Dickinson, Joy (2004), *Haunted City. An Unauthorized Guide to the Magical, Magnificent New Orleans of Anne Rice*. New York: Citadel Press. (Alk. 1995)

Reime, Hannu (2005), "Huku tai uii". Yle Radio 1, Yhteiskunta, Ulkomaanlehtikatsaus, <http://www.yleradio1.fi/yhteiskunta/ulkomaanlehtikatsaus/id2332.shtml>. Linkki tarkistettu 10.4.2006.

Save Our Cemeteries Inc., <http://goneworleans.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?zi=1/XJ&sdn=goneworleans&zu=http%3A%2F%2Fwww.saveourcemeteries.org>. Linkki tarkistettu 10.4.2006.

Slavery at Oak Alley Plantation. <http://www.oakalleyplantation.com/>. Linkki tarkistettu 10.4.2006.

Vampires Among Us. <http://www.vampiresamongus.com/>. Linkki tarkistettu 10.4.2006.

Weismantel, Mary (2005), White. Teoksessa Don Kulick & Anne Meneley (eds.), *Fat: The Anthropology of an Obsession*. New York: Jeremy P. Tarcher/Penguin, 45–62.